

Skrivekulturer i niende klasse

Et etnografisk studie

Växjö 5. maj 2014

Ellen Krogh

Fremdrift i oplægget

- Introduktion (projekt Faglighed og skriftlighed/Skrivekulturer)
- Teoriramme for projektet
- Den bærende analysemodel
- Forsknings- og formidlingsprocessen
- Fund
- Afsluttende spejling af oplægget anskuet som formidlingstekst

Projekt Faglighed og skriftlighed

- Pilotstudie 2009-2010: 9. klasse, tre forskere i egen forskningstid
- Projekt i fuld skala 2010-2014, finansieret af Det Frie Forskningsråd: gymnasieniveau, 10 forskere
 - Tværfaglig og tværinstitutionel forskergruppe
- Etnografiske længdestudier af udvalgte elever
- Mål: at undersøge hvordan elever
 - lærer fag gennem skrivning og skrivning gennem fag
 - udvikler skrivekompetencer og skriveridentiteter gennem deres gymnasieuddannelse
- www.sdu.dk/fos

Relevans og formål

Skrivning er en nøglekompetence i dagens samfund. En vigtig baggrund herfor er den teknologiske udvikling i kommunikationsmedierne som grundlæggende har ændret skriftlighedens karakter og praksisformer, og som har øget skriftlighedens udbredelse og betydning dramatisk.

Der mangler systematisk viden om hvad dette betyder for den enkelte i et læringsbiografisk perspektiv, og hvordan udfordringen håndteres i fag og uddannelser.

Formålet med projekt *Faglighed og skriftlighed* er at belyse disse spørgsmål gennem en kvalitativ undersøgelse af skriftbrug i gymnasiale uddannelser hvor studier med et longitudinalt elevperspektiv forbindes med tværgående studier i centrale fag og faglige samspil.

Bevægelse i projektet

- Studier af skrivehændelser og skrivekulturer
(*Skrivekulturer i folkeskolens niende klasse* 2014)
- Studier af skrivere og tekster i faglige skrivekulturer
(*Elevskrivere i gymnasiefag*, udkommer efterår 2014)
- Længdestudier af skriverbaner. Hvordan kan skriveudvikling og skriverudvikling beskrives?
(Titel ej lagt fast, 2015).

Skrivekulturer i folkeskolens niende klasse

- Undersøgelse af skrivekulturer i tre 9. klasser 2009-2010
- Etnografisk datagenerering:
 - Feltarbejde: klasserumsobservationer
 - Interview og uformelle samtaler med lærere og elever
 - Dokumenter: undervisningsmaterialer, elevtekster
- Formål:
 - At undersøge hvad, hvordan og hvorfor der skrives i fagene i den danske folkeskoles 9. klasse
 - At udvikle metodologi og analyseværktøjer
 - At få kontakt med deltager elever til længdestudier.
- Blev et studie med selvstændig værdi: Christensen, Elf, Krogh (2014). *Skrivekulturer i folkeskolens niende klasse*, Syddansk Universitetsforlag

Sociokulturel og socialesemiotisk teoriramme

Skrivning:

- Literacies/skriftbrug som social praksis (Barton, Hamilton, Kress o.a.):
 - Skrifthændelser og skrivehændelser
 - Skrivepraktikker
 - Skrivekulturer
 - Et udvidet skrivebegreb (produktivt arbejde hvori der indgår verbalsprog)

Skrivere:

- Identifikationer og positioneringer i forhold til socialt mulige selvheder (Ivanič)

Teoriramme II

Tekst: Medierende redskab (Vygotsky, Wertsch, Blåsjö)

- I *Skrivekulturer* indgår ikke systematiske tekststudier. Her anskues tekster primært som social praksis og dokumentation for kulturtræk.

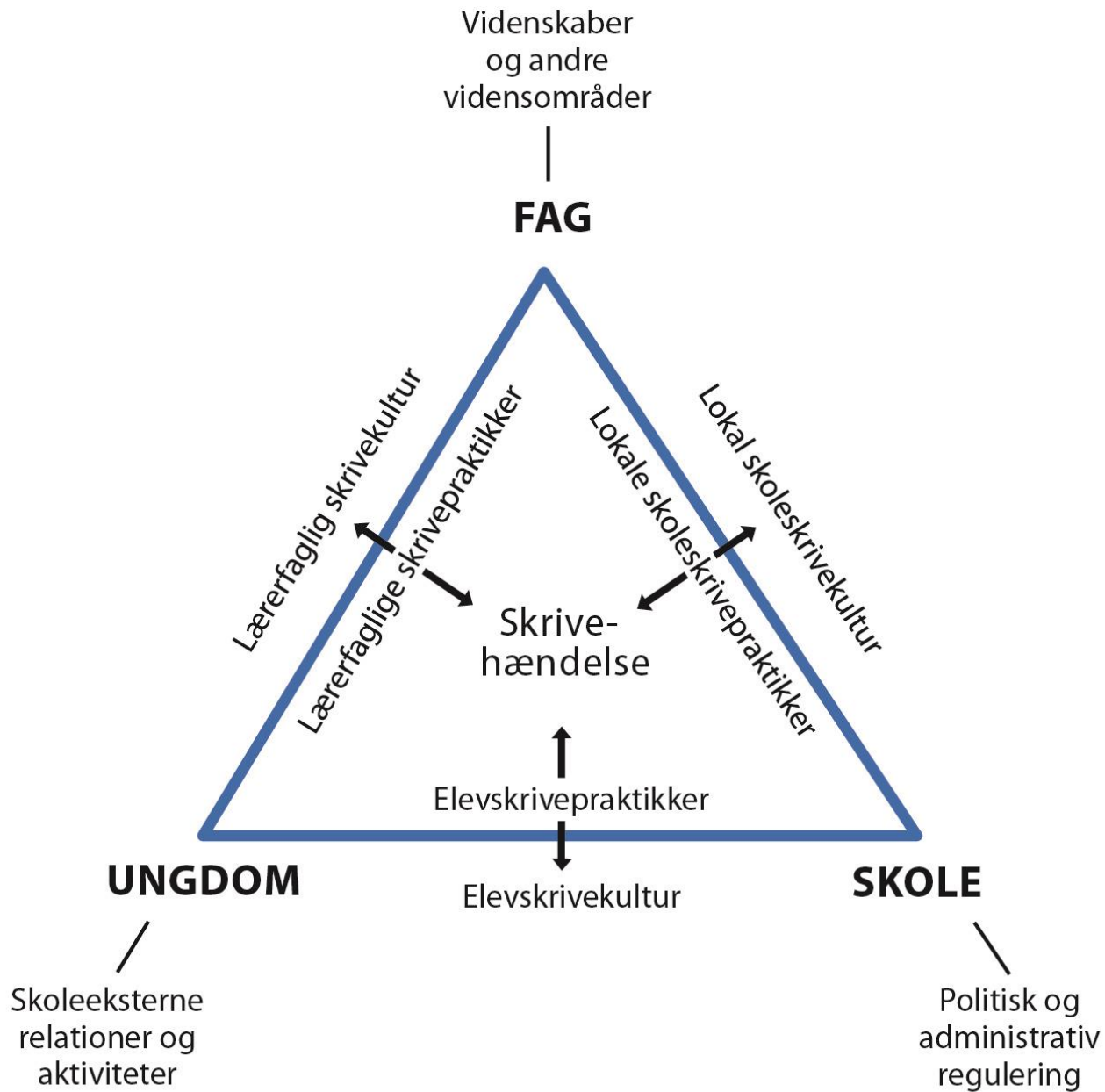
Kontekstualiserende begreber som (fag)diskurs og (opgave)genre anvendes feltnært.

Fag: Fagdidaktik/didaktisering (Ongstad)

- Faglige skrivepraktikker
- Fagdidaktisk skriftbrug

Triademodellen

- Feltarbejdet synliggjorde kompleksiteten:
 - hvad var det vi så?
 - hvordan kunne vi analysere det vi så?
 - behovet for en forståelse af feltet
 - behovet for en analyseramme og en heuristik

Forsknings- og formidlingsprocessens tekster

- Observation
→ *feltnoter i observationsskema*
- Efterfølgende sammenfatning
→ *feltkommentar*
- Analyse efter systematisk heuristik (triademodellen), undersøgelse af henholdsvis skoleskrivekultur, lærerfaglig skrivekultur og elevskrivekultur i tre cases.
Tolkende perspektiv: Kritiske begivenheder
→ *casestudier (Skrivekulturer i folkeskolens niende klasse)*

Skoleskrivekulturer

FÆLLES SKRIVEKULTURTRÆK

- Folkeskolens afgangsprøve (udvalg af prøfefag, prøveformer, prøvegenrer) styrer anvendelsen af skrivning såvel som manglende samme.
Lærere finder i vidt omfang prøveformerne fagligt relevante.
- Omfattende brugsorienteret skrivning
- Dominans af analoge skrivekulturer

FORSKELLE ser ud til at bero på to sammenhængende træk

- Graden af teamsamarbejde og udviklingsorientering
- Graden af arbejdsdeling mellem fagene (dansk som skrivefaget)

Faglige skrivekulturer

Positioneringer af fag som skrivefag

- DANSK den centrale rolle for skriveundervisningen:
 - frembringelse af tekst (længere, selvkomponerede tekster)
 - sprog- og genreopmærksomhed; tekstfokus genrebeherskelse og korrekthed
- MATEMATIK skolens mest skriftlige fag
 - opgaveregning
 - kognitive, formale færdigheder; tekstfokus præcision og orden.
- SAMFUNDSFAG mundtligheden det centrale
 - brugsorienterede, ”usynlige” tekster
 - demokratisk dannelse knyttet til mundtlighed
- ‘PROJEKTOPGAVEN’ projektfaglig kompetence
 - bred vifte af produktformer
 - undersøgende arbejdsprocesser, mundtlig og visuel formidling.

Skrivekulturer i dansk

- Skrivepraktikker:
 - Hjemmeopgaver, træning til folkeskolens afgangsprøve: fiktionsopgaver, journalistiske opgaver og essay - ud fra inspirations'tekster'.
 - Læsetests
 - Brugsorienterede tekster: Notater til individuelt arbejde eller gruppearbejde, ofte 'svare på arbejdsspørgsmål' i kortsvar eller længere svartekster. Evaluerings- og refleksionsskrivning. Eksplicit form-instruktion i nogle teksttyper.
- Skrivedidaktisk inspiration fra procesorienteret skrivepædagogik, portfoliodidaktik og genrepædagogik.
- Funktionel hovedvægt på verbalsproget, men også på genrebevidst layout; multimodale produktformer knyttet til tekstarbejde.
- Faglige mål for skrivning i dansk: genrebevidsthed, sproglig opmærksomhed, sproglig korrekthed.
- Formulerede dannelsesmål: udvikle elevernes sproglige ressourcer så de kan agere kompetent i sociale kontekster ; bruge skrivning som ressource for refleksion og identitetsudvikling. Men begrænset fokus på indhold og mening.

Skrivekulturer i matematik

- Skrivepraktikker
 - Opgaveregning i timerne efter lærebogen, knyttet til faglige emner.
 - Regning af hjemmeopgaver, enten efter lærebogen eller efter kopier af tidligere prøvesæt fra folkeskolens afgangsprøve.
 - Opgavegenrer: færdighedsregning og problemregningsopgaver.
- Begrænset fælles lærerinstruktion; ritualiseret og selvreguleret elevarbejde under differentieret vejledning.
- Anvendelse af semiotiske ressourcer:
 - Tal, symboler, grafer og figurer
 - Begrænset og formaliseret brug af verbalsprog, primært med forankrende og kontekstualiserende funktioner.
- Faglige mål: træning og rutinisering af kognitive operationer, øvelse i matematisering
- Dannelsesmål: kan orden og præcision ses som formale dannelsesmål?

Skrivekulturer i samfundsfag

- Skrivepraktikker med paradigmatisk progression:
 - Kortsvarsopgaver og refleksionsskrivning
 - Informationssøgning (copy paste) og skriftlig bearbejdning
 - Mundtlig fremlæggelse ud fra power point og stikord.
- Brugsorienteret skrivning, ikke fokus på teksterne som tekst
- Mundtlighed er prioriteret, skrivning er ikke synlig ("snakkefag")
- Faglige mål med skrivning: tvinge til bearbejdning af stof og stillingtagen.
- Dannelsesmål: at kunne forholde sig til aktuelle faglige spørgsmål; demokratisk dannelse.

Skrivekulturer i projektopgaven

- Skrivepraktikker:
 - Processtyring (problemformulering, logbog, interviewguides, ugeplan, synopsis).
 - Fremlæggelser (bred variation af semiotiske ressourcer og produktgenrer)
- Undersøgende arbejdsform, selvorganiseret elevarbejde. Tæt stilladsring
 - Omfattende instruktionsmaterialer til arbejdsprocessen, lærervejledning i forberedelsestimer, arbejdsuge.
 - Præsentationer i interesseret klassefællesskab; respons fra lærere og kammerater.
- Mål: projektfaglig kompetence (jf styredokument). Ikke synligt fokus på kundskabsudvikling gennem læsning og skrivning.

Sammenlignende observationer

- Klare og distinkt forskellige faglige skrivekulturer
 - Dansk: fokus på skrivningens tekstuelle form og funktion (sprog, genre)
 - Matematik: fokus på skrivningens indhold og på specifikke formtræk (kognitive operationer, matematisering; orden)
 - Samfundsfag: fokus på skrivning som didaktisk redskab i undervisningen
 - Projektopgaven: fokus på skrivning som elevernes procesredskab (projektkompetence, formidling)

Elevskrivekultur

Casestudiet af Nordvestskolen:

- Fokus på digitale sprog- og formtræk samt mediebrug fra ungdomslivet.
 - Argument: brug af digitale medier er et dominerende træk i unges skrivning.
- Antagelse: elevskrivekulturer udvikler sig i (tom)rum hvor den aktuelle lærerfaglige skrivekultur og skoleskrivekulturen er ureflekteret eller fraværende.
 - Innovation
 - Konfrontation

Elevskrivekultur

Casestudiet på Østskolen: Tegn på elevskrivekultur

- Mønstre af træghed og assimilerende praksis
 - identitet uden identifikation (Gee 2009)
- Kønsmærkede praktikker
 - begrænsning OG uafhængighed af dominerende skrivekultur
- Overskud af meddelelse i faglige tekster
 - æstetisk leg, kommunikation, personliggøre fagligt rum
- Opposition
 - afvisning af skolens kolonisering af frihed og sociale fora

tingseventyr = handler om ting, der
kan tænke og tale + moral
(eventyr?)

En kronik er en artikel i en avis,
som er skrevet af en person der
ikke normalt arbejder der.

Tager udspiring i et essay,
Starter ofte med at overveje
et spørgsmål, og slutter ofte
åbent.

DATE MED
EN ENGEL

Jeeg kan lide kage.
gult [redacted]

Opposition - logbogen

- Tema for klassesamtale: logbogen
- Situationskonteksten:
 - Projektopgaven, motiverede og engagerede elever
 - Den vejledende lærer: klassens dygtigste og mest fagdidaktisk ambitiøse lærer.

Klassesamtale om logbog

“Hvorfor skrive logbog?”, spørger M [elev/EK].

MS sender sp. ud til eleverne. “Hvad skal den bruges til?” “Jeg skal se den for at jeg følge jeres proces.”

J: “Jeg synes ikke den har den store betydning, den trækker tiden ud.”

Anden elev: “fordi vi skal.”

Tredje elev: “bedre til retskrivning.”

Sofia: “rart at man kan se når man har lavet noget.”

O: “Hvorfor skrive det ned, så *har* man jo gjort det.”

MS: “Hvad har vi ellers brugt logbogen til i dansk?”

J: “Den har været god nok når vi har skrevet ned om bøger og sådan.”

MS: “Vi har brugt den til tanker undervejs, evaluere, det er det samme nu, fastholde arbejdet, ikke miste overblikket.”

O: “Ja, skrive ned når man har talt med Elsebeth [informant for denne gruppe/EK], men hvorfor skrive ned *at* man har gjort det?”

MS: “holde fast i hvad man skal, skrive hvad man skal huske.”

J:’ “I logbogen skriver vi som Robinson Crusoe, en dagbog, forskel på det og en notesbog.”

MS sammenligner med log når man sejler.

Eleverne spørger hvorfor den så skal afleveres til MS.

J: “Hvorfor behøver man at skrive hvad man har gjort. Når vi har facebook og twitter så kan jeg ikke se den store mening i at skrive ned til dig hvad vi har gjort.”

MS: “Det er en kontrolforanstaltning, den er med til at understøtte en karakter. Det er ikke lovkravet at I skal, det er jeres arbejdsredskab, så bruger vi den som lærere til at underbygge en karakter, se om alle har lavet lige meget, I bliver også vurderet på selve arbejdsprocessen, samarbejdet.”

(Observationsskema 28.1.10)

Feltkommentar

I pausen diskuterer hun logbogen med mig og siger at det egentlig er forkert med dette argument, for i praksis læser lærerne ikke logbøgerne og bruger dem heller ikke til at give karakter ud fra. Den egentlige mening er at eleverne skal lære at strukturere deres arbejde.

(Feltkommentar 28.1.10)

Analyse: konflikttemaer

- Ejerskab og magtudøvelse:
 - styre og reflektere over egen proces vs. lærerkontrol og karaktermål
- Genrekamp om forståelse af logbogen
 - Dagbog: identitetsdannelse og selvrefleksion – det private livs genre
 - Notesbog: strukturere og bevare viden – skoleskrivekulturens genre
 - Logbog: styringsværktøj for selvregulerede arbejdsprocesser

En kritisk begivenhed

- Østskolen: en strategisk, eksamensorienteret skoleskrivekultur – som også præger de lærerfaglige skrivekulturer
- Elevskrivekulturen - identitet uden identifikation
- Projekt opgaven, en selvstændig og stærkt motiverende arbejdsform
- Klassens dygtigste og mest fagdidaktisk ambitiøse lærer

- Når denne situation forløber uproductivt, kan man forvente at mange læringsituationer vil være tilsvarende uproductive

Forsknings- og formidlingsprocessens tekster

- Observation → *feltnoter i observationsskema*
- Efterfølgende sammenfatning → *feltkommentar*
- Analyse efter systematisk heuristik (triademodellen), undersøgelse af henholdsvis skoleskrivekultur, lærerfaglig skrivekultur og elevskrivekultur i tre cases.
Kritiske begivenheder
→ *casestudier (Skrivekulturer i folkeskolens niende klasse)*
- Dette oplæg → *pp-præsentation*
 - Dekontekstualisering (skoleskrivekulturer)
 - Generalisering (lærerfaglige skrivekulturer)
 - Selektion (elevskrivekulturer)
 - Illustrerende eksempel (kritisk begivenhed)